

	Pag.
Voorwoord	7
Inleiding en overzicht	8
Deel 1. De WinWin-filosofie	11
Hoofdstuk 1	11
De bouwstenen	
Inleiding	
Leerdoelen	
1.1 De drie pijlers	12
1.2 De ABCD-verstoringsen	14
1.3 De zeven posities	14
1.4 De acties	15
1.5 Kijken door de WinWin bril	17
1.6 Conclusie	18
Samenvatting	19
Hoofdstuk 2	21
De drie pijlers	
Inleiding	
Leerdoelen	22
2.1 Pijler 1 (H)Erkenning	22
2.2 Pijler 2 Samen Oplossen	23
2.3 Pijler 3 Verantwoordelijkheid leren	24
2.4 Verantwoordelijkheid leren is een proces	25
2.5 Drie benaderingen van orde houden	27
2.6 Conclusie	27
Samenvatting	29
Reflectie Deel 1	30
Deel 2. Storend gedrag	33
Hoofdstuk 3	33
De vier types van storend gedrag	
Inleiding	
Leerdoelen	34
In de praktijk	34
3.1 De vier types van storend gedrag	34
3.2 Het classificeren van storend gedrag	35
3.3 Waarom classificeren	35
3.4 Het herkennen van gedrag: ABCD	36
3.5 Conclusie	39
3.6 Herken het storende gedrag	39
Samenvatting	39

	Pag.
Hoofdstuk 4	41
Het scoren van storend gedrag: ABCD	
Inleiding	
Leerdoelen	42
In de praktijk	42
4.1 Het ABCD-scoreformulier	42
4.2 Hoe gebruikt u het ABCD-scoreformulier?	43
4.3 Omgaan met een ordeverstorende groep	43
Samenvatting	44
Hoofdstuk 5	47
Werken met het ABCD-systeem	
Inleiding	
Leerdoelen	48
In de praktijk	48
5.1 Voorkomen is beter	49
5.2 Drie specifieke vragen bij het reageren op storend gedrag	49
5.3 De drie vragen bij Agressie	50
5.4 De drie vragen bij Breken van de Regels	51
5.5 De drie vragen bij Confrontatie	52
5.6 De drie vragen bij Desinteresse	54
5.7 Conclusie	54
Samenvatting	55
Reflectie Deel 2	56
Deel 3. De zeven posities	59
Hoofdstuk 6	59
Wat zijn de zeven posities	
Inleiding	
Leerdoelen	60
In de praktijk	60
6.1 Storend gedrag versus posities	61
6.2 Wat is een leerlingpositie	61
6.3 Positie Aandacht vragen	62
6.4 Positie Falen vermijden	62
6.5 Positie Boos zijn	63
6.6 Positie Controle willen	64
6.7 Positie Energiek zijn	64
6.8 Positie Verveeld zijn	65
6.9 Positie Onwetend zijn	66
6.10 Posities en de behoeftes die daar bij horen	67
6.11 De posities begrijpen	67
6.12 Herken de zeven posities	75
Samenvatting	75

	Pag.
Voorwoord	
Inleiding en overzicht	
Deel 1. Preventieve Acties	
Hoofdstuk 1	9
Preventieve Acties voor de ABCD-typen van storend gedrag	10
1.1 Voorkomen van storend gedrag	10
1.2 Preventieve Acties die de kans op Agressie verkleinen	10
1.3 Preventieve Acties die de kans op het Breken van regels verkleinen	13
1.4 Preventieve Acties die de kans op Confrontaties verkleinen	17
1.5 Preventieve Acties die de kans op Desinteresse verkleinen	20
1.6 Conclusie	26
Samenvatting	26
Hoofdstuk 2	27
Preventieve Acties: de zeven posities	28
2.1 Preventieve Acties gericht op Aandacht vragen	28
2.2 Preventieve Acties gericht op Falen vermijden	32
2.3 Preventieve Acties gericht op Boos zijn	36
2.4 Preventieve Acties gericht op Controle willen	38
2.5 Preventieve Acties gericht op Energiek zijn	41
2.6 Preventieve Acties gericht op Verveeld zijn	43
2.7 Preventieve Acties gericht op Onwetend zijn	46
2.8 Conclusie	49
Samenvatting	49
Deel 2. Directe Reacties	
Hoofdstuk 3	51
Directe Reacties waarbij vooraf procedures en afspraken zijn vastgesteld	52
3.1 Voorwaarden voor rechtvaardige consequenties	53
3.2 Vier types van consequenties	54
3.3 WinWin-consequenties	55
3.4 Directe Reacties	71
3.5 Directe Reacties en de WinWin-pijlers	71
Samenvatting	72
Hoofdstuk 4	73
Directe Reacties	74
4.1 Tabellen te gebruiken bij het inzetten van Directe Reacties	74
4.2 Keuzes en overwegingen bij het inzetten van Directe Reacties	79
4.3 Directe Reacties	80
4.4 Directe Reacties en de WinWin-pijlers	80
4.5 Directe Reacties en Preventieve Acties	112
Samenvatting	112

	Pag.
Deel 3. Vervolg Acties	114
Hoofdstuk 5	115
Nadenken over Vervolg Acties	116
5.1 Wanneer is het tijd voor een Vervolggesprek?	116
5.2 Waarom een Vervolggesprek?	116
5.3 Denkwijzer leerling	117
5.4 WinWin-traject met een leerling	120
5.5 Het Vervolggesprek	121
5.6 Ouders als partner	121
5.7 Conclusie	123
Samenvatting	123
Hoofdstuk 6	125
De zeven Vervolg Acties	126
6.1 Keuzes en overwegingen bij het inzetten van Vervolg Acties	126
6.2 Vervolg Acties	128
6.3 Welke Vervolg Actie?	141
Samenvatting	141
Deel 4. Leerlingen met gedragsstoornissen	142
Hoofdstuk 7	143
Afstemmen op specifieke hulpvragen	144
7.1 De grens van de leraar	144
7.2 De invloed van de leraar	145
7.3 Het verleggen van grenzen	145
7.4 Leerlingen met specifieke gedragskenmerken	146
Handelingskaarten	148
1. Leerlingen met autismespectrumstoornis	148
2. Leerlingen met oppositiek opstandig of antisociaal gedrag	150
3. Leerlingen met aandachtstekortstoornis en hyperactiviteit (ADHD)	152
4. Faalangstige leerlingen	154
Bijlagen: Afkoelformulier	156
Aanbevolen literatuur	158
Ook interessant voor u	160

Voorwoord

Werken aan verantwoordelijk gedrag

Verantwoordelijkheid is een begrip dat je vaak hoort. Het wordt te pas en te onpas gebruikt. Zo gemakkelijk wordt bijvoorbeeld gezegd: "Jongeren kennen geen verantwoordelijkheid meer." Iedereen heeft er kennelijk wel een beeld bij, en vaak weet men ook wel te zeggen wat de oplossing is. "Jongeren moeten harder worden aangepakt, dan komt het wel goed." Maar is dat waar? Leren jongeren zich echt verantwoordelijk gedragen als ze met harde hand worden aangepakt? Waar hebben we het eigenlijk over? En waarom vinden we het zo belangrijk dat jongeren dat leren?

In dit boek zijn we niet tevreden met gehoorzaamheid, we willen werken aan het tot stand komen van verantwoordelijkheid. De school – en iedere leraar – streeft ernaar dat de leerling eigen verantwoordelijkheid wil dragen voor zijn handelen. Het begrip verantwoordelijkheid kenmerkt zich doordat het zowel betrekking heeft op de omgeving als op de persoon. Pas wanneer we ons handelen ten opzichte van onszelf én ten opzichte van de omgeving kunnen afstemmen is er sprake van het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Leraren en leerlingen die verantwoordelijkheid nemen voor hun handelen schuiven hun gedrag niet af op een ander of op de omgeving. Die zeggen niet: "Het ligt aan hem, hij is zo lastig" of "Ik kan er niets aan doen, ik moest dat doen van hem."

Verantwoordelijkheid leren is een meerjarig en geleidelijk ontwikkelingsproces. Jongeren die zich nog niet verantwoordelijk gedragen zijn nog sterk afhankelijk van erkenning voor hun handelen. Ze hebben aandacht en feedback van de omgeving nodig. Ze hebben het nodig te voelen dat ze ertoe doen. Ze hebben kansen nodig om verantwoordelijkheid te dragen en te voelen dat ze invloed hebben. Ze hebben voorbeelden nodig. Zo verandert de erkenning van buitenaf heel geleidelijk in erkenning van binnenuit.

Mensen die verantwoordelijkheid kennen staan sterker in het leven. Ze zijn in staat tot het maken van keuzes en het nemen van beslissingen, rekening houdend met zichzelf én anderen.

De boeken 'Werken aan verantwoordelijk gedrag' bieden scholen en leraren het gereedschap om middels structuur, procedures, het opbouwen van relaties, acties en reacties het proces van verantwoordelijkheid nemen te kunnen realiseren.

Met de WinWin-aanpak die in de twee boeken uiteengezet wordt, gaat u samen met uw leerlingen op weg naar autonoom verantwoordelijk gedrag. Veel succes!

Jacqueline Jurna, HCO
Jan Ennik, RPCZ